

NÁRODNÍ KONVENT

Strategický kompas

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu Národního konventu o EU konaného
dne 21. září 2022

Doporučení vypracovaly Danielle Piatkiewicz a Alexandra Ilková

Úvod do problematiky

V posledním desetiletí došlo k dramatickým změnám v evropském bezpečnostním prostředí. Ruská anexe Krymu v roce 2014 spolu s rostoucími geopolitickými ambicemi Číny a izolacionistickou a unilateralistickou zahraniční politikou Washingtonu za administrativy prezidenta Donalda Trumpa donutila členské státy Evropské unie (EU) prohlubovat obrannou a bezpečnostní spolupráci a posilovat jejich obranné schopnosti. Ruská invaze na Ukrajinu 24. února 2022 přinesla nejen válku na východní hranici EU, ale také výrazně urychlila úsilí členských států o dynamický rozvoj vlastních společných bezpečnostních a obranných struktur a politik zaměřených na zajištění stabilní pozice EU v geopolitickém světovém řádu. S cílem dosáhnout silnějšího a odolnějšího obranného postavení EU Evropská rada 21. března 2022 formálně přijala tzv. **Strategický kompas** (Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security), ambiciózní plán na posílení **vlastní bezpečnostní a obranné politiky do roku 2030**.

Cílem Strategického kompasu je učinit z EU silnějšího a agilnějšího aktéra na mezinárodní scéně, který bude schopen včas a vhodným způsobem reagovat na hrozby vycházející ze strategického prostředí, v němž působí. Kompas se zaměřuje na 4 klíčové oblasti, jejichž cílem je, aby EU 1) **v případě krizí jednala rychleji a rozhodněji**, 2) **zabezpečila občany EU před rychle se měnícími hrozbami**, 3) **více a lépe investovala do obranných schopností a technologií** a 4) **účinněji spolupracovala s partnery k dosažení společných cílů**. Implementace navrhovaných nařízení ve výše uvedených oblastech vyžaduje zvýšený závazek členských států harmonizovat vnitrostátní postupy a jasné vedení orgánů EU a jejich vedoucích představitelů v rámci inovačních procesů.

Vzhledem k tomu, že EU není jediným garantem bezpečnosti na evropském kontinentu, **musí existovat vzájemná hlubší spolupráce s jejími strategickými partnery**, jako jsou NATO, OBSE a další regionálně významní aktéři, na kterou Kompas přímo odkazuje. Na červnovém summitu NATO v Madridu byl přijat nový **Strategický koncept NATO** (NATO 2022 Strategic Concept), který znovu potvrzuje hodnoty a účel NATO a poskytuje kolektivní hodnocení bezpečnostního prostředí. Jeho cílem je také řídit strategickou adaptaci NATO a budoucí politický a vojenský rozvoj organizace. Členské státy EU i NATO se tak musí postupně **přizpůsobovat a vytvářet synergie** v rozvoji svých individuálních bezpečnostních politik, které odrážejí jak Strategický kompas, tak Strategický koncept NATO.

Pro české předsednictví v Radě EU (CZ PRES), které trvá od července 2022 do konce roku, je proto jednou z priorit **implementace klíčových aspektů Strategického kompasu do praxe** a rozvoj procesů budování bezpečnosti evropského prostoru právě ve spolupráci se strategickými partnery. Česká republika tak má unikátní příležitost podílet se na koordinaci spolupráce mezi členskými zeměmi a při vyjednávání vystupovat jako spravedlivý a nestranný zprostředkovatel. Motto českého předsednictví, odkazující na historické poselství bývalého českého prezidenta Václava Havla „**Evropa jako úkol**“, odráží složitost současných krizí, kterým musí členské státy společně čelit, ale také potřebu neustále pracovat na moderní a funkční EU. Implementace klíčových nástrojů Strategického kompasu v rámci českého předsednictví tak představuje jedinečnou příležitost čelit takovým krizím jako jednotnější a sebevědomější globální aktér.

Rámec kulatého stolu

Ve středu 21. září se konal kulatý stůl Národního konventu o EU na téma “Strategický kompas”. Jednání organizoval Úřad vlády ČR spolu s odborným garantem, Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM. Debaty se zúčastnili představitelé státní správy, zejména Ministerstva obrany, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu, ale i představitelé neziskového sektoru, expertních platforem a akademické obce.

Diskuze se soustředila na 3 základní otázky:

1. Jak přispěje implementace Strategického kompasu k formování obranyschopnosti EU? Jak mohou Strategický kompas EU a Strategický koncept NATO učinit z EU silnějšího a schopnějšího garanta bezpečnosti?

Strategický kompas jako ambiciózní akční plán definuje konkrétní kroky ke zvýšení schopnosti EU jednat, investovat, spolupracovat a koordinovat postupy v bezpečnostní a obranné politice Unie. Kompas předkládá konkrétní návrhy v konkrétních termínech, jako jsou například vyčlenění společné jednotky rychlého nasazení (EU Rapid Deployment Capacity – RDC), zvýšení kapacit na analýzu zpravodajských informací, vytvoření strategického rámce pro koordinovanou reakci na hybridní hrozby nebo závazek členských států zvýšit své výdaje na obranu tak, aby reflektovaly kolektivní ambici zmenšit kritické nedostatky v oblasti vojenských a civilních schopností. Kombinace těchto a mnohých dalších opatření, která jsou součástí Kompasu, pomohou EU vybudovat efektivnější a koherentnější postupy a zkoordinovat reakce do jednotné podoby, čímž EU umožní stát se spolehlivějším garantem bezpečnosti ve spolupráci se Severoatlantickou aliancí a dalšími organizacemi.

Posílení bezpečnosti evropského prostoru řeší kromě Strategického kompasu EU i Strategický koncept NATO. Obě koncepce si kladou za cíl posoudit momentální strategické prostředí, jehož analýza je klíčová pro garanci evropské, potažmo transatlantické bezpečnosti, a zároveň poskytnout členům EU i NATO koordinační plán, jak čelit hrozbám současnosti a budoucnosti. Vzhledem k tomu, že oba dokumenty mají za cíl formovat bezpečnostní politiky, zrodila se unikátní příležitost posílit současné i budoucí vzorce spolupráce vycházející ze společných deklamací z let 2016 a 2018. K formování EU jako odolnějšího a silnějšího garanta bezpečnosti může přispět vzájemná spolupráce v podobě společných paralelních a pravidelných cvičení, efektivnějšího sdílení informací, zvýšení vojenské mobility nebo prohloubení již existující kooperace v oblasti kyberbezpečnosti. Společně by tak implementace obou koncepcí, které by se v praxi měly vzájemně provázet a neduplikovat, měla přispět k více stabilní kolektivní bezpečnosti nejen v evropském, ale také v transatlantickém prostoru.

2. Jak bude Strategický kompas řešit současné a nově vznikající bezpečnostní hrozby v rámci strategických oblastí působnosti?

Rostoucí nestabilita globálního prostředí, dynamický vývoj technologických inovací, ale také ruská agrese na Ukrajině přiměla EU, aby prozkoumala nové možnosti posílení své pozemní, vzdušné, námořní, kybernetické a vesmírné působnosti. Tyto oblasti působení se staly životně důležitými ve všech typech konfliktů, a proto jsou reflektovány také ve Strategickém kompasu.

Jelikož Strategický kompas poskytuje analýzu strategického prostředí EU, umožňuje také lepší detekci současných a nově vznikajících hrozeb, jako jsou sofistikované kyberútoky, propracované dezinformační kampaně nebo narůstající soupeření v kosmickém prostoru. Kompas pomáhá pomocí detekce hrozeb odkrývat mezery nejen v investicích EU, ale také v chybějících specializacích při tvorbě a implementaci opatření vedoucích k podchyzení bezpečnostních hrozeb z dlouhodobého hlediska. Kompas vytváří prostor pro posílení odolnosti EU v rámci jednotlivých operačních domén například prostřednictvím tvorby nových konceptů, strategií nebo legislativních rámců. Mezi ně je možné zařadit např. rozvoj kybernetické obrany EU, přípravu tzv. Cyber Resilience Act (Evropský akt pro kybernetickou odolnost) nebo EU Space Strategy for Security and Defence (Vesmírná strategie EU pro bezpečnost a obranu). Kompas poskytuje také postupy, jak čelit staronovým bezpečnostním hrozbám prostřednictvím rozšiřování již existujících konceptů, jako je tomu například v operační doméně námořní bezpečnosti při nadstavbě mechanismu Coordinated Maritime Presence (Koordinovaná námořní přítomnost). Dalším neopomenutelným faktorem při řešení současných a nově vznikajících hrozeb je budování potřebných technologických kapacit pro zabezpečení lepší adresnosti hrozeb nebo rozšiřování strategických partnerství Unie přetavených do intenzivnější vzájemné spolupráce a koordinace.

3. Čeho může CZ PRES dosáhnout v rámci implementace Strategického kompasu?

Česká republika se během svého předsednictví především zaměřuje na pět zastřešujících prioritních oblastí, přičemž jedna z nich pokrývá tematiku posílení evropských obranných kapacit a bezpečnosti kybernetického prostoru. Úlohou českého předsednictví je mimo jiné implementace klíčových témat Strategického kompasu a jeho nástrojů. Zásadní je posílení dlouhodobé spolupráce na strategických vojenských systémech, kde je klíčové hledání možností navýšení potřebných kapacit a zaměření na snížení závislosti na technologiích dovážených ze států mimo EU. To bude vyžadovat dodatečný plán investic a také navýšení a posilování průmyslových kapacit v EU. V oblasti posilování evropských obranných kapacit má CZ PRES potenciál také rozvinout koordinovanější spolupráci s NATO tak, aby nedocházelo k duplikaci procesů, identifikovat příležitosti k mezinárodní spolupráci (CARD) a jejich realizaci prostřednictvím programů jako PESCO (Stálá strukturovaná spolupráce) nebo kapacit EDF (Evropský obranný fond). V rámci kyberbezpečnosti se CZ PRES zaměří na boj proti kybernetickým hrozbám a rozvoj tzv. hybridního toolboxu (EU Hybrid Toolbox), který by měl detekovat a formovat způsoby rychlejší a efektivnější reakce EU na různé typy hybridního působení vnějších aktérů. CZ PRES bude usilovat i o pokrok v oblasti vesmírné bezpečnosti, v jejímž rámci budou pokračovat přípravné práce na Vesmírné strategii EU pro bezpečnost a obranu.

Podkladem pro diskuzi v rámci kulatého stolu byl materiál, který vypracoval odborný garant, Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, konkrétně výzkumná spolupracovnice **Danielle Piatkiewicz** a manažerka kanceláře a projektů **Alexandra Ilková**.

Kulatý stůl byl rozdělený do dvou částí. Tou první byla prezentace podkladového dokumentu a příslušných stanovisek, po které následovala diskuze účastníků. Podkladový dokument vypracoval odborný garant kulatého stolu – Institut pro evropskou politiku EUROPEUM.

Prezentaci podkladového dokumentu spolu s jednotlivými otázkami vedla jedna ze spoluautorek, **Alexandra Ilková**.

Úvodní slovo přednesl náměstek pro řízení Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR, **Štěpán Černý**, který připomněl důležitost Strategického kompasu jako dokumentu tvořícího základy globální bezpečnostní strategie, v níž hraje EU zásadní roli jako garant bezpečnosti a stability. Připomněl také potřebu komplementarity s NATO a budování hlubší a koordinovanější spolupráce v oblastech jako je energetická bezpečnost nebo odolnost kyberprostoru.

Následně si převzala slovo prezentující Alexandra Ilková a objasnila význam a cíle Strategického kompasu. Kompas vnímá jako ambiciózní akční plán, který si klade za cíl udělat z EU jednak silnějšího garanta bezpečnosti, ale také určit směřování bezpečnostní a obranné politiky do roku 2030. Zmínila konkrétní časové rámce pro mapování implementace jednotlivých opatření Kompasů jako jeden z hlavních benefitů dokumentu.

V rámci první otázky se přednášející zaměřila na specifikaci konkrétních opatření v jednotlivých pilířích Kompasů, které bezpodmínečně vedou k posílení obranyschopnosti Unie jako celku. Mezi ně patří například zvýšení efektivity civilních a vojenských misí SBOP, navýšení kapacit na analýzu zpravodajských informací nebo vytvoření společné jednotky rychlého nasazení. V oblasti synergie mezi EU a NATO uvádí jako klíčové body rozvoj vojenské mobility, paralelní cvičení a sdílení informací hlavně v oblasti rozsáhlých hybridních kampaní. V druhé otázce se prezentující soustředila na mechanismy, které Kompas využívá k tomu, aby byl schopen čelit hrozbám vyplývajícím ze strategického prostředí, ve kterém EU operuje, a to prostřednictvím nástavby už existujících rámců, přijetím nových legislativních rámců nebo prohlubováním strategických partnerství. Ve třetí otázce věnující se CZ PRES byly zdůrazněny tzv. „toolboxové iniciativy“ nebo budování společných kapacit v obranném průmyslu.

Ve druhé části kulatého stolu si převzali slovo autoři stanovisek k podkladovému dokumentu. První stanovisko přednesl **Zbyněk Dubský** z Katedry mezinárodních vztahů na Vysoké škole ekonomické, který upozornil, že Kompas nereflektuje jenom současné geopolitické nastavení, ale je také výsledkem dlouhodobých diskuzí o směřování evropské integrace, a to zejména od završení brexitu. Zmínil, že Evropská unie upouští od dosavadní politiky distancování se od mocenské realpolitik, do níž byla de facto vtažena okolními mocnostmi, a proto je nezbytné, aby reagovala. Jako příklad reflexe geopolitických změn uvádí konkrétní příklady členských států, které mění elementární zásady svého fungování. Jedná se například o Švédsko a Finsko, které oficiálně požádaly o vstup do NATO, ale také Německo, které zvýšilo výdaje na svou obranu a klade stále větší důraz na zbrojení. Zbyněk Dubský zdůraznil, že Strategický kompas je jedinečným souborem velmi konkrétních opatření s konkrétními časovými rámci a postupy, které v této turbulentní době jako evropský blok potřebujeme implementovat.

Navzdory tomu, že Kompas se několikrát odkazuje na článek 42(7) Smlouvy o fungování Evropské unie, který hovoří o solidaritě členských států v případě ohrožení jednoho z nich, dál se tématem kolektivní evropské obrany nezabývá a NATO zůstává hlavním garantem bezpečnosti na evropském kontinentu. V rámci otázky k cílům českého předsednictví Dubský zdůraznil, že strategie implementace klíčových nástrojů Kompasů za českého předsednictví bude záviset nejen na kvalitě českého vedení, ale také na ochotě zbývajících členských států dohodnout se. V rámci synergie mezi EU a NATO varoval, že do určité míry není možné vyhnout se duplikaci procesů a aktivit obou organizací. V neposlední řadě připomněl potřebu

zachovat nejen politickou vůli jednotlivých členských států, ale také koordinované společné investice do budování odolnosti a obrany EU.

Druhé stanovisko přednesl **František Avrat** z Prague Security Studies Institute (PSSI). Pan Avrat uvedl, že z hlediska PSSI je Strategický kompas považován za jednoznačně pozitivní krok v procesu budování silnější a odolnější Evropské unie. Upozornil, že zatímco Strategický kompas dokáže vhodně identifikovat rizika vyplývající ze strategického prostředí, v němž EU působí, věnuje omezenou pozornost otázkám vesmíru a také se nedostatečně věnuje současnému geopolitickému uspořádání mezinárodních vztahů. Za zásadní problém považuje rostoucí geopolitické soupeření mezi velmocemi v kosmickém prostoru, kde autoritářské režimy, jako je Rusko nebo Čína, nedodržují mezinárodně uznávaná pravidla, zatímco EU musí respektovat své legislativní rámce. Pan Avrat zaměřil svou kritiku také na spolupráci EU s OSN, na kterou Kompas klade specifický důraz. Zmínil, že autoritářské režimy, tedy bezprostředně Čína a Rusko, využívají OSN k obstrukcím a nerespektují principy Charty OSN a zásady mezinárodního právního řádu, což ho vede k závěru, že OSN není nejvhodnějším kandidátem na prohloubení efektivní vzájemné spolupráce s EU, protože samotná organizace není schopna včas a cíleně reagovat na mezinárodní krize vyvolané jejími členy. Ačkoli v implementaci Strategického kompasu vidí mezery a částečně kritizuje jeho nedostatečnou ambicióznost, celkově ho vnímá jako signifikantní posun vpřed v otázce budování obrany a odolnosti.

V následné diskuzi vystoupili mimo předešlých řečníků další představitelé různých institucí státní správy, nevládních organizací, firemního sektoru i akademické sféry. Mezi nimi také **Vilém Kolín** a **Petr Mooz** z Evropské komise. **Vladimír Handl** z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a **Jiří Hynek**, zástupce Hospodářské komory ČR.

Navrhovaná doporučení

Účastníci diskutovali reakci Komise na změny v geopolitickém řádu po napadení Ukrajiny ze strany Ruska, přičemž přiblížili konkrétní aktivity jako obranný balíček, mapování investičních mezer (po zahájení ruské invaze na Ukrajinu na základě úkolu Evropské rady) a definice nových priorit investiční spolupráce v oblasti obrany. Představeny však byly i další nástroje, které by měly motivovat členské státy k větší ochotě společně investovat do obrany. V diskuzi též zaznělo, že pro menší členské státy bude obtížnější budovat společné obranné kapacity a zkoordinovat společné investice do obrany. Účastníci připomněli fragmentaci členských států v podobě přístupu ke společným investicím v rámci budování obranných kapacit. Jako možné překážky rozvoje efektivnější spolupráce v rámci společných nákupů a budování společných obranných kapacit účastníci uvedli nákup již hotových komponentů (bez možné samostatné výrobní kapacity), spotřebu vojenského materiálu a také složitější koordinaci společných postupů. Bylo připomenuto, že po útoku na Ukrajinu se EU nachází v ideálním stádiu pro prohloubení obranné spolupráce. V neposlední řadě účastníci zdůrazňovali potřebu zefektivnit budování obranného průmyslu, a to skrze zlepšení přístupu k finančním službám a implementaci etických kodexů bank proti financování válčení, nakolik i přes deklarovanou podporu pro

evropskou obrannou spoluprací a vývoj obranných technologií, mají jednotlivé firmy značné problémy pro takové investiční projekty získat finanční prostředky od bank. Účastníci se zaměřili i na výzkum a vývoj, když je označili za důležité prvky v oblasti budování průmyslových obranných kapacit a snižování technologické závislosti. Uzavřeli však, že dostatečného důrazu je třeba i v případě samotné výroby konkrétních obranných komponentů.

Z prezentovaných stanovisek a následné diskuze vyplynula tato doporučení:

Doporučení Národního konventu o EU:

- 1.** Česká republika by se měla v oblasti budování společných obranných kapacit soustředit na posílení průmyslové spolupráce mezi členskými státy a pro tento účel také podporovat společné nákupy členských států při pořizování vojenského vybavení a materiálu. Zároveň by Česká republika měla podporovat snazší přístup k finančním službám a podpoře, které budou moci členské státy a jednotlivé firmy využít v rámci konkrétních projektů zaměřených na budování obranných kapacit.
- 2.** Při implementaci Strategického kompasu by Česká republika měla trvat na omezení nadměrné duplikace procesů mezi EU a NATO a prosazovat přijetí těch nástrojů, které přispějí ke komplementaritě obou organizací. Česká republika by měla proto v rámci svého předsednictví podporovat včasné přijetí a implementaci nové společné deklarace EU-NATO.
- 3.** V průběhu českého předsednictví by se ČR měla soustředit na dosažení pokroku při vyjednávání o podobě iniciativ v oblasti posílení odolnosti EU, jako jsou soubory nástrojů pro boj proti hybridním hrozbám (EU Hybrid Toolbox) nebo proti dezinformacím a zahraničnímu vměšování (FIMI Toolbox), a také klást důraz na ochranu kritické infrastruktury a kyberprostoru.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.cz Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).